

ŠTA JE ZAPRAVO OSIGURANJE?

Čovek je od svog nastanka pa do današnjih dana primenjivao različite metode upravljanja rizicima u cilju obezbeđenja sigurnosti u odnosu na buduće ishode. Od prvobitne ljudske zajednice čovekov život i imovina bili su ugrožavani raznim vrstama rizika, tako da je ljudsko društvo već na samim počecima svoga postojanja uvidelo neophodnost zaštite svojih članova i ekonomskih vrednosti, pa su pojedinci udruživali deo svojih sredstava kako bi pomogli drugim pojedincima koji pretrpe gubitak. Prvobitni oblici zaštite od rizika, usmereni na redukovanje neizvesnosti rezultata ekonomskih aktivnosti kao i saniranje potencijalnih šteta, usled ostvarenja rizika pri obavljanju tih aktivnosti, javljaju se u vidu klanova, plemena, porodice i drugih oblika organizovanja i udruživanja. U datim uslovima, udruživanje rizika i podela štetnih posledica njihovog ostvarenja ostvarivani su formiranjem grupa pojedinaca. Udruživanja u grupe pojedincima su omogućavale veću bezbednost i pružanje pomoći članovima grupe koji bi pretrpeli štetu kada ona nastane. Savremenom čoveku i privrednom subjektu, usled izloženosti rizicima koja je veća nego ikada ranije, više nije dovoljno udruživanje u neformalne grupe kako bi se obezbedila zaštita od rizika, kao što su gubitak zdravlja, života i imovine, finansijska nesigurnost u starosti ili odgovornost za štete pričinjene trećim licima. Osiguranje kao oblik organizovane zaštite od rizika, baziran na solidarnosti i uzajamnosti, u savremenim uslovima naročito dobija na značaju.

Osiguranje nije neophodno posmatrati kao investiciju od koje se očekuje povraćaj novca. Osiguranje predstavlja način da se rizik podeli sa drugima. Komisija za terminologiju osiguranja Američkog udruženja za rizik i osiguranje (Commission on Insurance Terminology of the American Risk and Insurance Association) definiše osiguranje na sledeći način: osiguranje je udruživanje slučajnih šteta transferisanjem takvih rizika na osiguravače, koji prihvataju da obeštete osiguravanike za takve štete, da obezbede druge novčane koristi kada se štete pojave, ili da pružaju usluge povezane sa rizikom.¹ Osiguranje predstavlja, privrednu, uslužnu delatnost koja štiti čoveka i njegovu imovinu od posledica dešavanja brojnih opasnosti.² Na taj način se obezbeđuje neophodna sigurnost u privredi i društvu u celini. Obavljaju je osiguravajuće organizacije koje se u svom poslovanju moraju pridržavati ustaljenih načela struke. Definicija osiguranja koju smatramo najprihvatljivijom i koju usvajamo kao radnu, imajući u vidu njenu sveobuhvatnost, glasi: *osiguranje je institucija koja naknađuje štete nastale u društvu, u njegovoj privredi ili kod ljudi, usled dejstva rušilačkih prirodnih sila ili nesrećnih slučajeva.*³

Ekonomsko određenje osiguranja polazi od uloge koju osiguranje ostvaruje u svakodnevnom životu ljudi, u privredi i društvu. Osiguranje se može posmatrati kao finansijski posao koji raspoređuje troškove neočekivanih šteta. Naime, kupovina osiguravajućeg pokrivača predstavlja jedan od metoda finansiranja mogućih negativnih posledica ostvarenja neizvesnih budućih događaja. Posmatrano iz perspektive pojedinaca i privrednih subjekata, osiguranje predstavlja zamenu izloženosti riziku sa

¹ Rejda, G. E.: *Risk Management and Insurance*, Pearson Education, Inc., 2005, str.20

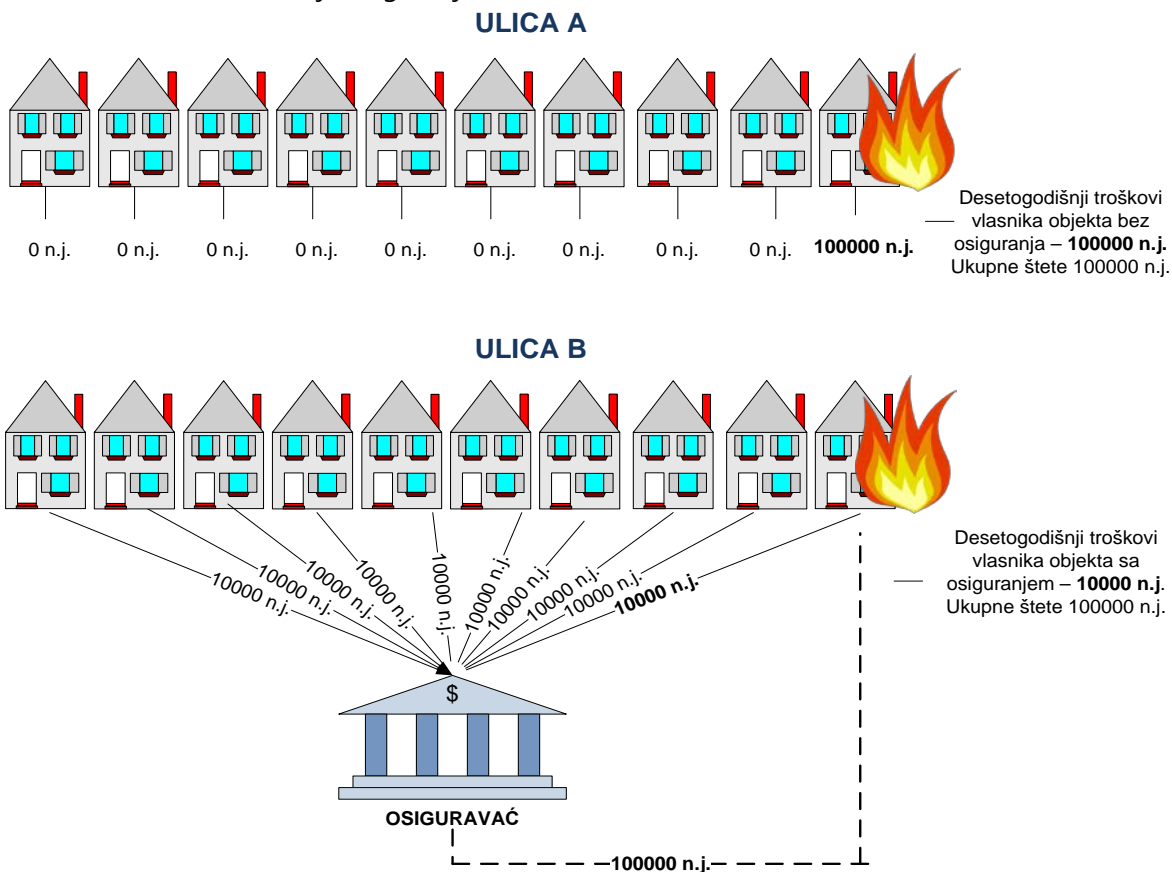
² Marović, B. i Žarković, N.: *Leksikon osiguranja*, DDOR Novi Sad, AD, Novi Sad, 2002, str.213

³ Marović, B.: *Osiguranje*, Financing centar, Novi Sad, 1997, str. 1

moogućim različitim finansijskim posledicama, odnosno neizvesnosg budućeg izdatka koji može nastati ukoliko dođe do ostvarenja štete za finansijsku sigurnost sa sigurnim ali znatno manjim novčanim izdatkom u vidu premije osiguraja. Navedeno proizilazi iz činjenice da osiguravajuća društva, u zamenu za određeni iznos premije osiguranja, garantuju osiguranicima da njihovo finansijsko stanje neće biti ugroženo nezavisno od toga da li će se određeni, osiguranjem predviđeni događaj ostvariti ili ne, pod uslovom da budu ispunjeni uslovi iz ugovora.

Osiguranje, dakle, sa ekonomskog aspekta posmatrano, omogućava preraspodelu troškova pojedinačnih šteta na mnoštvo osiguranika. Na primer, može se pretpostaviti da u ulici A i ulici B postoji po deset stambenih objekata čija je pojedinačna vrednost procenjena na 100.000 n.j. Pretpostavimo da vlasnici objekata u ulici A ne osiguravaju svoje objekte a vlasnici objekata u ulici B osiguravaju i na vrednost od 100.000 n.j. plaćaju 1000 n.j. premije godišnje. Ako se pretpostavi da na svakih 10 godina može da izgori po jedna kuća i u ulici A i u ulici B, tada će desetogodišnji troškovi vlasnika izgorele kuće u ulici A iznositi 100.000 n.j. (vrednost objekta) a desetogodišnji troškovi vlasnika izgorele kuće u ulici B će iznositi 10.000 n.j. (1000 n.j. x 10 godina). Pojednostavljen hipotetički primer predstavljen je i slikom 1.

Slika 1: Ekonomsko određenje osiguranja

Izvor: Njegomir, V.: *Osiguranje*, Ortomedics book, Novi Sad, 2011.

Osiguranje ne može sprečiti nastanak štetnih događaja. Osiguranjem se ostvaruje posredna ekonomska zaštita povraćajem premija osiguranja, mobilisanih u osiguravajućem fondu, u formi naknada iz osiguranja. Time se zadovoljava objektivna potreba fizičkih i pravnih lica za pokrivenom mogućem štete. Osiguranje, kao institucija, omogućuje ublažavanje posledica nastupanja rizika

materijalnom nadoknadom, odnosno isplatom sume osiguranja u slučaju nadoknade imovinske štete kod imovinskih osiguranja, odnosno isplatom osigurane sume kod osiguranja lica, kada nastupi osigurani slučaj.

Osiguranje kao ekonomska kategorija ima sledeće specifične karakteristike:⁴

- postojanje osiguranog rizika kao verovatnoće i mogućnosti nastupanja osiguranog slučaja koji može imati za posledicu materijalnu štetu,
- preraspodela štete u vremenu,
- zadovoljenje objektivne potrebe fizičkih i pravnih lica za pokrićem moguće štete,
- povraćaj premija osiguranja, mobilisanih u osiguravajućem fondu, u formi naknada iz osiguranja.

Sa pravnog aspekta, osiguranje se uobičajeno vezuje za ugovor kojim se jedna ugovorna strana, koja nastoji da se zaštiti od izloženosti riziku, obavezuje da plaća premiju, a druga ugovorna strana, koja organizuje zajednicu rizika, obavezuje da isplati odštetu. Odšteta može biti isplaćena osiguraniku ili nekom trećem licu za štete koje je osiguranik pričinio tom licu. Ugovorna strana koja se obavezuje da organizuje zajednicu rizika jeste osiguravajuće društvo dok je ugovorna strana koja zaštitu traži osiguranik ili ugovarač osiguranja. Putem ugovora o osiguranju transferiše se rizik sa ugovarača osiguranja, odnosno osiguranika na osiguravajuće društvo. Osim dve osnovne obaveze ugovarača osiguranja, ugovorom se regulišu i druga pitanja međusobnih prava i obaveza ugovornih strana.

Tehničko određenje osiguranja odnosi se na proučavanja funkcionisanja osiguranja kao specifičnog mehanizma atomizacije rizika, zasnovanog na matematici i statistici. Osiguranje kakvo danas poznajemo ne bi postojalo da nije bilo značajnih pomaka u primeni matematike i statistike koji su omogućili da se osiguravajuća zaštita od rizika bazira na naučnim osnovama i sprovodi na organizovan način. Primena naučnog pristupa omogućila je izravnjanje rizika raspoređivanjem šteta na mnoštvo osiguranika, odnosno njihovo atomiziranje, smanjenjem na prihvatljivi mnogo niži nivo, što predstavlja tehničku suštinu osiguranja.

U suštini tehničkog aspekta osiguranja jeste analiza tehničke organizacije osiguranja, njenih elementi i zadataka. Polazeći od činjenice da osiguranje na bazi prikupljenih premija omogućava naknadu šteta koje mogu nastati ostvarenjem rizika, isplatom sume osiguranja kod neživotnih osiguranja ili osigurane sume u slučaju životnih osiguranja, tehnička organizacija osiguranja mora odrediti adekvatne odnose između ovih elemenata, odnosno između rizika, premija osiguranja i obeštećenja. Dakle, ključni elementi tehničke organizacije osiguranja su rizik, premija osiguranja i naknada iz osiguranja.

Osiguravajuća društva, kao nosioci delatnosti osiguranja, udružuju rizike pojedinih osiguranika (pojedinaca i privrednih subjekata) u tzv. zajednice rizika. Na bazi statistički izračunatih, uprosečenih podataka, o očekivanom ostvarenju štetnog događaja, čije ostvarenje kod pojedinih osiguranika i dalje ostaje neizvesno (ukoliko bi bilo izvesno ne bi došlo do udruživanja rizika), aktuari u osiguravajućim društvima određuju premiju osiguranja za svaki pojedinačni rizik, kao cenu nošenja rizika koja se ravnomerno raspodeljuje na sve članove zajednice rizika. Udruživanje rizika suštinski podrazumeva grupisanje velikog broja izloženih jedinica istoj vrsti opasnosti, što je neophodno kako bi se mogao primeniti zakon velikih brojeva. Kod utvrđivanja pojedinih relevantnih zakonitosti putem statističkog posmatranja, moraju se uvažavati određena pravila, pre svega ona koja nalažu da se posmatra 1) što veći broj rizika, 2) da rizici budu slični (homogeni), 3) da rizici budu međusobno nezavisni.

⁴ Kočović J. i Šulejić P.: *Osiguranje*, Ekonomski fakultet Beograd, 2006, str. 38